

Olvasói levelek: A 20. század második felének magánügyei

Jakab György

Az újságokban megjelenő olvasói levelek, vélemények meghatározott pedagógiai célok alapján, tematikusan összerendezve szinte kimeríthetetlen forrásanyagot szolgáltatnak a történelem- és társadalomismeret-tanárok számára. Az olvasói levelek legfőbb pedagógiai előnye az, hogy viszonylag rövid¹ – a 45 perces órán is könnyen feldolgozható – szövegeket tartalmaznak: amelyek egyfelől igyekeznek minél tömörebben, a lényegre koncentrálni felvázolni egy problémát, másfelől pedig mégis közérthetően, hétköznapi nyelven vannak megfogalmazva, s ezáltal megőrzik a levélíró személyességének legfontosabb sajátosságait.

Az olvasói levelek pedagógiai felhasználása nagyon sokféle lehet. Használhatjuk őket hagyományos értelemben vett szövegértési, szövegelemzési és szövegalkotási feladatokra: *Olvasásotok el (fel) a szöveget! Röviden foglaljátok össze...! Értelmezzétek a fölvezelt problémát! Írjatok megadott témákban hasonló jellegű olvasói leveleket!*

Az olvasói levelek pedagógiai felhasználásának másik lehetséges iránya abból fakad, hogy az újságokban megjelenő olvasói levelekre az esetek többségében a szerkesztőség valamelyik munkatársa válaszol is – képviselve valamiféle normát, „félhivatalos” álláspontot. Mindez pedagógiai szempontból azt a lehetőséget rejti, hogy a diákok a mások vagy a társaik által írt fiktív olvasói levelekre válaszolhatnak. Ezeket a válaszokat össze lehet hasonlítani az újságban megjelent válaszokkal vagy a társaik által írott párhuzamos válaszokkal. Mindez lehetőséget kínál az empátia és a tolerancia fejlesztésére, beszélgetést indukálhat arról, hogy mennyiben lehet és szabad beavatkozni egy másik ember életébe, rögzíthet közmegegyezéseket, normákat, szabályokat.

A történelemtanárok számára az olvasói levelek legfőképpen azért lehetnek fontos taneszközök, mert jól tükrözik az elmúlt száz-százötven év társadalmi normáinak, „közvélekedéseinek” változásait. Az újságokban ugyanis lényegében a 19. század második

¹ Átlagosan negyedoldálnyira, néhány perc alatt fölolvasható, esetleg megírható szöveget tartalmaznak.

felétől jelennek meg ilyen jellegű olvasói levelek. Furcsa módon az olvasói levelek alapvető témái, kérdései nem igazán változnak, viszont a szerkesztőségi válaszok – mint látni fogjuk – annál inkább, ami jól jellemzi az alapvető társadalmi normák „elvárt”,² illetve valóságos változásait.

Az olvasói levelek roppant sokfélék lehetnek. A politikai reagálásoktól kezdve a különböző típusú panaszkodásokon át az egészségügyi vagy lelki segélykérésekig roppant sokszínű a skála. Az egységes szemlélet és a történelemtanári felhasználhatóság érdekében mi itt csak egy típusú olvasói levél pedagógiai felhasználhatóságát mutatjuk be – ami persze nem zárja ki a módszer további bővítését és szélesítését. Az olvasói levelek iránt érdeklődő kollégák számára van egy fantasztikus történelmi forrás, valóságos kincseshánya. Ez a *Nők Lapja* című újság Magánügyben elnevezésű rovata, amely több mint ötven évig közölt valóságos vagy fiktív³ olvasói leveleket, és arra a szerkesztőség mindig adott válaszokat, tanácsokat. Ezek az olvasói levelek többnyire intim „magánéleti” kérdéseket, problémákat (szocializációs, párkapcsolati gondok stb.) vetettek fel, amelyeket ebben a formában próbáltak kibeszélni, „meggyónni” a levelek írói, tanácsot, „feloldozást” várva az „objektív külvilágot” képviselő újságtól. Pedagógiai értelemben tehát a társadalmi minták, gondolkodási és cselekvési sémák, normák és erkölcsi szabályok történeti változásait követhetjük nyomon az olvasói levelek iskolai feldolgozásakor

Erkölcsei és társadalomismereti kérdések és válaszok

1. levél

18 éves vagyok, most fogok érettségizni. Végső elkeseredésemben fordulok Hozzád, mert nagy bajban vagyok. És nem tudom senkinek elmondani, csak Te segíthetsz, talán. A lényeg: két évvel ezelőtt, egy fertőzés következtében, elkezdett romlani a látásom. Az orvosok a mai napig nem tudták megállítani a romlást. Még azon se tudnak segíteni, hogy csökkenjenek a fájdalmaim. Nagy a valószínűsége annak, hogy megvakulok. Ugye nem kell leírnom, hogy

² Érdekes forráselemzési kérdés lehet, hogy az olvasói levelek segítségével a média hogyan próbálja – a középkori egyházhhoz hasonlóan – befolyásolni a közgondolkodást: már eleve az olvasói levelek kiválasztásával és a rájuk adott válaszokkal. Különösen izgalmas mindez a nagymértékben átpolitizált, ideologikus korszakokban (pl. az 1950–60-as években). Természetesen az sem zárható ki, hogy ezek az olvasói levelek eleve fiktívek és maguk a szerkesztők írják őket, de a történeti feldolgozás szempontjából számunkra mindegy is: kortörténetileg mindenképpen használható források.

³ Az olvasói levelek jellegesen valóság tartalmát ebből a nézőpontból nem lehet eldönteni, hiszen formálisan az olvasói levelek jellegűek voltak, illetve azt sem tudhatjuk, hogy mennyire stilizálták őket. A gyűjtemény elemzése szempontjából persze az sem mellékes, hogy a számtalan beérkező levélből milyen szempontok alapján válogatták őket, de egy-egy levél, illetve a rá adott válasz ma már mindenképpen érdekes kordokumentumnak tekinthető.

mennyire félek. Mi lesz így velem? Érdemes így élni? Nagyon félek. Még anyuék se tudják, hogy mennyire nagy a baj. Végre találtam egy orvost, aki azt mondta, hogy meggyógyít. Naponta járok hozzá kezelésre, pénzt se kér érte. És tényleg tud segíteni, a fájdalom csökkent, bár egyelőre nem látok jobban. Nagyon hálás voltam neki. Voltam... mert kiderült, hogy pénz helyett mit akar tőlem. Eleinte nem vettem észre, hogy túl sokat simogat. Aztán meghívott vacsorázni, nemrég virágot is vett nekem. Kiderült, hogy szerelmes belém. Őszintén szólva először megdöbbenem. Harminc évvel idősebb nálam, van felesége, felnőtt gyerekei. Nem tudtam először mit csinálni. Elfogadtam a virágot, elmentem vele vacsorázni, még táncoltunk is. De amit most kér... gondolhatod! Kezdek undorodni tőle, és félek. Én nem tudok lefeküdni vele. Nem csak arról van szó, hogy nem akarok, a szó szoros értelmében: nem tudok! Mit csináljak? Ha nem leszek hajlandó... el fog küldeni, és ez is érthető. De akkor mi lesz velem? Nem akarok megvakulni. Könyörgöm, segíts!

(„Szemorvos” jelige, 1988)

A válasz

Megadtad ugyan a címedet, de hozzátetted, hogy, „anyu elolvassa” a leveleidet és nem akarod, hogy kiderüljön, miféle bajban vagy. Nem vállalhatom, hogy levélben válaszoljak, így is bajban vagyok. Ha mindaz igaz, amit írtál – én elhiszem –, csak egyetlen használható ötletem van. Másik orvoshoz kell fordulnod. Aki talán nem ingyen, de nem is „természetbeni ellenszolgáltatás” reményében próbál meggyógyítani. Hidd el, ha ez a doktor bácsi képes segíteni rajtad, akkor a kollégák között is akad olyan, nem egy, aki segíthet. Azt nem ajánlom, hogy feljelentsd, mert nem tudod bizonyítani, hogy férfiként próbál közeledni hozzád, és mit is érnél azzal, ha netán mégis bizonyítani tudnád? Attól nem javulna a látásod. Azzal se érsz sokat, ha azt monddod, hogy ejnye-ejnye, micsoda rossz ember ez a doktor. Mert nem biztos, hogy rossz ember. Az is lehet, hogy jó orvos. Csak nem elég becsületes. Vagy nem vette tudomásul, hogy egy fiatal rózsza mellé nem illik öreg karó. Egy harminc-negyven éves nőnek talán mást javasolnék, de te fiatal vagy, semmiképp sem tanácsolok ilyen piszkos kis hétköznapi kompromisszumot neked. És ismétlem: csatába se küldhetlek. Keress tehát másik orvost, mielőbb!

2. levél

Tessék elhinni, hogy nem szoktam otthon kutatni és nem szívesen ütöm az orrom más dolgába. Egészen véletlenül találtam meg néhány levelet, amit egy régi barátnője írt apámnak. Még akkoriban, amikor én meg se születtem, és ő nőtlen volt. Aranyos kis levelek voltak, igazán jót

szórakoztam azon, hogy közel húsz évvel ezelőtt is olyanok voltak a csajok, mint most. Csakhogy volt a levelek között néhány friss levelezőlap és cetli, ami nyilvánvalóvá tette, hogy az öregem felmelegítette ezt a régi kapcsolatát. Pedig elmúlt negyvenéves, kopaszodik, szóval már nem egy hőstenor. És eddig, legalábbis azt mutatta a faliújság, jól éltek anyámmal. Szóval itt a baj. Nem szeretném, ha szétmenne a házasságuk, az se lenne jó, ha átverné az anyámat, viszont árulkodni se akarok. Továbbá arra sincs lehetőségem, hogy a dolgot megbeszéljem apámmal, mert azt hinné, hogy kémkedek utána. Ha viszont úgy csinállok, mintha semmit se tudnék, akkor falazok az öregemnek, segítek neki becsapni anyámat. Szerinted mi a fenét csináljak?

(„Tamás” jelige, 1997)

A válasz

Tizenhat éves vagy és bohó. Néhány év múlva nem problémáznál hasonló esetben. Most azonban még nem tudod, hogy aki elmúlt negyvenéves és kopaszodik, az nem feltétlenül aggastyán, valamint azt sem, hogy a kamaszkori szerelmek akár életfogytiglani barátsággá nemesedhetnek. Meglehet, hogy apád nem „felmelegítette” a régi kapcsolatot, hanem megőrizte. És nem feltétlenül a régi minőségében, tehát az sem biztos, hogy megcsalja anyádat. S ha mégis, semmi közöd hozzá. Felnőtt ember, ha gödörbe esik, másszon ki. Anyád se lenne hálás, ha tőled tudná még, amit esetleg ő is tud.

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Jakab György

Téma (óra, foglalkozás címe)	A 20. század második felének magánügyei
Iskolatípus	Középiskola
Évfolyam (vagy korosztály)	12. ÉVFOLYAM
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	
Csoport nagysága	Osztály
Időtartam (perc)	90
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	<p>A duplaóra célja az, hogy személyes jellű témák, kérsé felvetések segítségével mutassuk be a diákoknak a társadalmi normák, viselkedési sémák és erkölcsi szabályok történelmi változásait, változékonyságát.</p> <p>Az alapvető szövegértési és szövegalkotási kompetenciák fejlesztésén túl a tananyag fejleszteni kívánja a diákok szociális érzékenységét, empátiáját és toleranciáját.</p>
Foglalkozás típusa	Tanórai
Munkaformák	Csoportmunka
Eszközök	Melléklet: olvasói levelek
Előkészületek	Csoportmunka feltételeinek kialakítása

Olvasói levelek: A 20. század második felének magánügyei

– összehasonlító elemzés –

Tevékenység			
Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
5	bevezetés az olvasói levél fogalma	Csoportalakítás (csoportonként maximum 5 fő)	melléklet: olvasói levelek
25	a levelek elolvasása és feldolgozása	A csoportok elolvassák a kapott olvasói levelet, és a megadott szempontok, kérdések alapján értelmezik az olvasottakat. Ezután megfogalmazzák rövid válaszaikat	melléklet: olvasói levelek
45	a csoportok beszámolóit	A csoportok egyenként felolvassák a leveleket, és röviden ismertetik értelmezésüket és válaszaikat	melléklet: olvasói levelek
15	történelmi összehasonlítás	Tanári irányítással – a csoportmunkából kiindulva – közösen megbeszélik, hogy a tárgyalt időszakban milyen jellegű változások történtek a társadalmi normák és az erkölcsi szabályok terén	
5	összefoglalás	Tanári összefoglalás, csoportos és tanári értékelés	

Értékelés módja	Tanár szóbeli értékelése a csoportmunkáról: a megadott szempontok alapján hogyan dolgozták föl a szöveget. A csoport szóbeli önértékelése
Megjegyzések, javaslatok	Mivel ebben az esetben valóban „intim” témák is előkerülhetnek, túlzottan „éretlen” csoport esetén a tanár szelektáljon a levelek között
Felhasznált irodalom	Nők Lapja, Magánügyben rovat